

श्री रत्नाकरसूरिजी कृत पंचवीसो
श्री जिनप्रज्ञसूरिजी कृत आत्मनिंदा अष्टक

तथा

श्री हेमचंदाचार्य कृत आत्मगर्हास्तिव
बुढा शब्दोना अर्थ, गाथा, शब्दार्थ विगेरे साथे.

वपावी प्रसिद्ध करनार

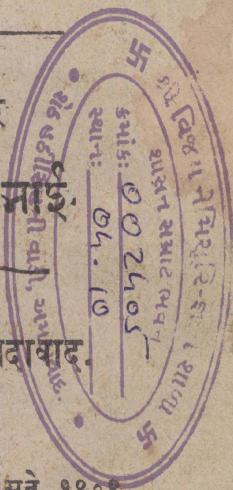
शा. बालाजाई ककलमाई.

श्री लक्ष्मी प्रिन्टिंग प्रेस-अमदावाद.

संवत् १९६५

सने १९०९

कींमत १ आना.

॥ श्री रत्नाकरसूरिजी कृत पंचवीसी ॥

॥ गाथा १ लीना बुटा शब्दोना अर्थ. ॥

श्रेयः=मोहनी

श्रियां=लक्ष्मीनुं

मंगल=कल्याण

कलि=क्रिमा

सद्म=घर

नरेंड=चक्रवता

देवेंड=देवताउना इंडोण

नत=नमेला ठे; वंदन कर्या ठे

अघ्रिपद्म=चरणकमल

सवङ्क=समस्त वस्तुना जाणनारा

सर्वातिशय=बधा अतिशयोण

करी

प्रधान=मोटा

चिरं=लांबा वखत सुधी

जय=जयवंता वर्तो

ज्ञान=केवलज्ञान

कला=बोहोतेर कला

निधान=जंडार

श्रेयः श्रियां मंगलकेलिसद्म, नरेंडदेवेंड-
नतांघ्रिपद्म ॥ सर्वङ्क सर्वातिशयप्रधान, चिरं
जय ज्ञानकलानिधान ॥ १ ॥

(૧)

શબ્દાર્થ:—મોક્ષ લક્ષ્મીના કલ્યાણ ક્રીનાગૃહ,
ચક્રવર્તી અને દેવેન્દ્રોષ જેમના ચરણ કમલને વાંચ્યા
હે એવા હે સર્વજ્ઞ ! સર્વાતિશય પ્રધાન, હે જ્ઞાન કલા
નિધાન ! તમે ઘણા કાલ પર્યંત જયવંતા વર્તો ॥ ૧ ॥

રત્નાકર પચીસોનો વિસ્તારાર્થ.

વ્યાખ્યા:—હેં નરેન્દ્ર દેવેન્દ્રનતાંધ્રિપત્ર, નરેન્દ્ર કેળ ચક્રવર્ત્યાદિક
અને દેવેન્દ્ર કેળ અમરેન્દ્રાદિક ઇટલે મનુષ્યના ઇન્દ્ર તે નરેન્દ્ર અને
દેવોના ઇન્દ્ર તે દેવેન્દ્ર, તેનું જેનાં ચરણકમલને વંદન કર્યાં હ; એવા
હે નરેન્દ્ર દેવેન્દ્રનતાંધ્રિપત્ર ! અને સમસ્ત વસ્તુના જાણનારા માટે હે
સર્વજ્ઞ ! અને સંપૂર્ણ જે નિરોગાદિક અતિશય-તેણે કરી પ્રધાન,
માટે હે સર્વાતિશય પ્રધાન ! અને જ્ઞાન કેળ કવલજ્ઞાન અને
જ્ઞાન કેળ બહોતેર કલા, તેના નિધાન કેળ નિધિ એવા હે જ્ઞાન-
નિધાન ! અને શ્રેયસઃ કેળ મોક્ષની જે શ્રીકેળ લક્ષ્મી તેના
સંગલ કેળ કલ્યાણનું, કેલિસત્ર કેળ ક્રીમાનું ગૃહ, એવા હે સંગલ
કેલિસત્ર કેળ મોક્ષ લક્ષ્મી કલ્યાણ ક્રીમાના મંદિર ! જત્ત લો-
કના સમસ્ત સંકટના ડર કરનાર તું ચિરં કેળ ઘણા કાલ પર્યંત
જય કેળ સર્વોત્કર્ષે કરીને વર્તો. ॥ ૧ ॥

॥ गाथा ९ जीना बुटा शब्दाना अर्थ ॥

जगत्रय=त्रणलोक; स्वर्ग, मृत्यु

अने पातालने

आधार=आधारभूत

कृपा=दया; मेहेरवानी

अवतार=प्रवेश

डुर्वार=डुःखे करीने वारवा योग्य

संसार विकार=जन्म जरा मर-

णरूप रोग (मटाम्वा)

वैद्य=वैद्य समान

श्री=(स्वयण) लक्ष्मीवंत

वीतराग=रागद्वेष गया ठे जेना

त्वयि=तमारी आगल

मुग्ध ज्ञावात=ज्ञोले ज्ञावे

विद्=विशेष जाण

प्रज्ञो=हे प्रभु

विद्वपयामि=विनंति करुं हुं

किंचित=कांश्; लगार

जगत्रयाधार कृपावतार, दुर्वारसंसार वि-
कारवैद्य; श्रीवीतराग त्वयि मुग्धज्ञावा, विद्-
प्रज्ञो विद्वपयामि किंचित् ॥ ९ ॥

शब्दार्थः—हे त्रण जगतना आधार ! हे कृ-
पावतार ! डुःखे वारवा योग्य एवो जन्म जरा मरण
रूप संसार तेना विकारने दूर करवाने वैद्य समान
एवा हे श्री वीतराग ! हे विशेष जाण ! हुं तमारी

આગલ ખોલેજાવે કાંઈક વિનંતી કરું. ॥ ૨ ॥

વ્યાખ્યા:-જગત ત્રય કેળુ સ્વર્ગ મૃત્યુ અને પાતાલરૂપ, ત્રણ મુકન તેના આધાર કેળુ સ્થાનમૂત એવા હે જગત્રયાધાર ! કૃપા કેળુ દયા તેને વિષે અવતાર કેળુ ઉપદેશદ્વારે કરી જેનો પ્રવેશ હે; એવા હે કૃપાવતાર, ડર્વાર કેળુ ડઃખેન વારયતીતિ ડરવાર એટલે નિવા-રણ કરવા માટે અશક્ય એવો જે સંસારરૂપ વિકાર કેળુ રોગ, વિ-યોગ, જરા મરણાદિ લક્ષણ-તેને વિષે ચિકિત્સાકારીપણાએ કરીને વૈદ્ય સરસ્વા હે ડર્વાર સંસાર વિકાર વૈદ્ય; વીત કેળુ ગયેલી હે રાગ કેળુ રાગદશા જેની, અને શ્રી કેળુ મોહ લક્ષ્મી તેણે સહિત એવા હે શ્રી વીતરાગ ! વિઙ્ગ કેળુ હે ચતુર, હે પ્રજો ! ત્વયિ કેળુ તારે વિષે અર્થાત્ તારી પાસે હું મુગ્ધ જાવાત્ કેળુ વિશેષ જ્ઞાન વિકલ-પણાને લીધે મુગ્ધ છું, તે હું કિંચિત્ કેળુ કાંઈક વિઙ્ગપયામિ કેળુ વિઙ્ગિત્તિ કરું છું. ॥ ૨ ॥

॥ ગાથા ૩ જીના બુટા શબ્દોના અર્થ. ॥

કિં=શું

બાલલીલા કલિત:=બાલકની

ક્રીમાએ સહિત

ન=નથી

બાલ:=બાલક

પિત્રો:=માવાપની

પુર:=આગલ

જલ્પતિ=બોલે હે

(૫)

નિર્વિકલ્પઃ=જેમતેમ; વિકલ્પ ર-

હિત

તથા=તેમ; તેવી રીતે

યથાર્થ=જેવો ઠે તેવો; સાચેસાચો

કથયામિ=હું કહું તું

નાથ=હે નાથ !

નિજાશયં=પોતાનો આશય; પો-

તાનો અગ્નિપ્રાય

સાનુશયઃ=પશ્ચાતાપ સહિત

તવ=તમારી

અગ્રે=આગલ

કિં બાલલીલાકલિતો ન બાલઃ, પિત્રોઃ
પુરો જલ્પતિ નિર્વિકલ્પઃ; તથા યથાર્થ કથ-
યામિ નાથ, નિજાશયં સાનુશયસ્તવાગ્રે ॥ ૩ ॥

શબ્દાર્થઃ—શું બાલકની ક્રીડાયુક્ત એવો બા-
લક માવાપની આગલ જેમ તેમ નથી બોલતો ?
(બોલેઢેજ.) તેવી રીતે હે નાથ ! હું મારો આશય
જેવો ઠે તેવો પશ્ચાતાપ સહિત તારી આગલ કહુંતું. ॥૩

વ્યાખ્યાઃ—હે પ્રજો જેમ બાલલીલા કલિતઃ કેઠ બાલકની
જે લીલા કેઠ ધૂલને વિષે खेलવું इत्यादिक, તેણે કલિત કેઠ યુક્ત
અને નિર્વિકલ્પ કેઠ જેથી જાણણ અજાણણરૂપ જેદ ગયો ઢે, એવો
જે બાલ તે પિત્રોઃ પુરઃ કેઠ માતપિતાની પાસે કિંનજલ્પતિ કેઠ શું

(६)

नयी बोलतो ? अर्थात् न बोलवानुं पण ते सर्व बोले ठे, तेम हे नाथ केणे कल्याणकारक, सानुशयः केणे बहु पातक संपादन करी ए माटे पश्चातापे युक्त एवो हुं, तवाग्रे केणे तारा अग्रजागने विषे, निजाशय केणे पोताना अजिप्रायने, यथार्थ कथयामि केणे यथार्थपणे कथन करुं छुं. अर्थात् हुं मारो अजिप्राय तारी पासे प्रगट करुंछुं ॥ ३ ॥

॥ गाथा ४ श्रीना ब्रुटा शब्दोना अर्थ. ॥

दत्तं=आप्युं; दीधुं
न=नहि
दानं=दान
परिशीलितं=पाल्युं
च=बली; अने
शालि=सुंदर; मनोहर
शीलं=शील
तपः=तप
अजितप्तः=तप्यो
शुजः=सारो
जावः=जाव

अपि=पण
अजवत्=थयो
जवे=जवमां
अस्मिन्=आ (मां)
विजो=हे प्रभु !
मया=मारावडे
ज्रांतम्=जमायुं
अहो=अहो; अरे
मुधा=फोकट
एव=ज

दत्तं न दानं परिशीलितं च, न शालि
शीलं न तपोऽजितसम्; शुभ्रो न ज्ञावोऽप्यज्ञव
ज्ञवेस्मिन्, विज्ञो मया ज्ञांतमहो मुधैव ॥ ४ ॥

शब्दार्थः—हे प्रभु ! मैं दान दीधुं नहीं, मैं
सुंदर शील पाद्युं नहीं, मैं तप कर्यो नहीं, मैंने सारे
ज्ञाव पण थयो नहीं, माटे अहो ! मैं व्यर्थज आ सं-
सारमां ज्रमण कर्युं ॥ ४ ॥

व्याख्याः—हे विज्ञो कण हे स्वामिन् ! मया दानं न दत्तं केण
मैं कृपणपणाए करी सत्पात्रने विषे धननो विनियोग कर्यो नहि,
अने शालिशीलं केण मनाइ एवा ब्रह्मचर्यने न परिशीलितं केण
पालन कर्युं नहि. तेमज तपः न अजितसं केण बाह्य अने अंतरंग
रूप बार प्रकारनुं तप कर्युं नहि. तेमज शुभ्रः ज्ञावोपि केण कल्या-
णकारक एवो ज्ञावपण नाज्ञवत् केण मैंने प्राप्त थयो नहि. ए माटे
अहो इति खद ! मैं मुधैव केण व्यर्थज अस्मिन्ज्ञवे केण आ संसा-
रने विषे ज्ञांतं केण ज्रमण कर्युं. मारा हाथथी कांइज सत्कर्म बन्यु
नहि एवो अर्थ. ॥ ४ ॥

॥ गाथा ५ मीना बुटा शब्दोना अर्थ ॥

दग्धः=ताप पामेलो; दाजेलो.

अग्निना=अग्निवडे

क्रोधमयेन=क्रोधरूप

दष्टः=डशेलो

डष्टेन=डष्ट (वस्त्र); निर्दय

लोत्त्राख्य=लोत्त्र नाम

महा=मोटा

उरगेण=सर्पवस्त्रे

ग्रस्तः=गलेलो.

अज्जिमानाजगरेण=अहंकार-
रूपी अजगरे

मायाजालेन=कपटरूप जालवडे

बद्धः=बंधन पामेलो

अस्मि=हूं तुं

कथम्=कवी रीत

जजे=हूं जजुं

त्वां=तने

दग्धोऽग्निना क्रोधमयेन दष्टो, दुष्टेन लो-
त्त्राख्यमहोरगेण; ग्रस्तोऽज्जिमानाजगरेण माया,
जालेन बद्धोस्मि कथं जजे त्वां ॥ ५ ॥

शब्दार्थः—क्रोधरूपी अग्निथी ताप पामेलो,
लोत्त्ररूपी मोटा निर्दय सापवस्त्रे डशेलो, अज्जिमान
रूपी अजगरवस्त्रे गलेलो, कपटरूप जालवस्त्रे बंधाएलो
हूं केवी रीते तने जजुं ? ॥ ५ ॥

વ્યાख्या:—હે નાથ ! ક્રોધમયેન અગ્નિના દગ્ધઃ કેઠ ક્રોધરૂપ અગ્નિએ અત્યંત તાપ પમામેલો અને હૃષ્ટેન લોજાખ્ય મહોરગેણ દષ્ટઃ કેઠ નિર્દય એવા લોજ નામે મહા સર્પે ડંશ કરેલો, અને અ-જિમાનાજગરેણ ગ્રસ્ત કેઠ અહંકારરૂપી અજગરે ગલેલો, અને માયાજાલેન વદ્ધઃ અસ્મિ કેઠ કપટરૂપ જે જાલ કેઠ મત્સબંધન જાલ સરખું બંધન હેતુ, તેણે બંધ પામેલો હું છું, એ માટે ત્વાં કથં જજે કેઠ તારું કેમ સેવન કરું ? તો હે પ્રજો ! તારી કૃપાએ ક્રોધ, લોજ, અજિમાન અને માયા, એઝનો નાશ થઈને તારું સેવન કર-વાનો મારો હેતુ ક્યારે પૂર્ણ થશે ? એવો જ્ઞાવાર્થ. ॥ ૫ ॥

॥ ગાથા ૬ ઈના બુટા શબ્દોના અથ ॥

કૃતં=કરેલું

મયા=મેં

અમુત્ર=પરલોકને વિષે

હિતં=હિતકારી કામ, પુણ્યનું

કામ.

ન=નહીં

ચ=વલી, અને

ઇહલોકે=આ લોકમાં

અપિ=પણ

લોકેશ=હે લોકના નાથ !

સુખં=સુખ

મે=મને

અનૂત્=થયું

અસ્માદશાં=અમારા સરખાના

કેવલં=ફક્ત

એવ=જ

जन्म=अवतार

जिनेश=हे जिनेश्वर हे केवलि
पति !

जङ्गे=थयो

जवपूरणाय=जन्मनी गणत्री पूरी
करवा माटे

कृतं मयाऽमुत्र हितं न चेह, लोकेऽपि
लोकेश सुखं न मेऽभूत्; अस्मादृशां केवलमेव
जन्म, जिनेश जङ्गे जवपूरणाय ॥ ६ ॥

शब्दार्थः—मैं परलोकमां एबुं कांइ हितकारी
काम करेबुं नहि अने (तेथी) हे लोकेश ! आलो-
कने विषे पण मने सुख मढ्युं नहि (माटे) हे जि-
नेश ! अमारा सरखानो जन्म फक्त जन्मनी गणत्री
करवा माटेज थयो. ॥ ६ ॥

व्याख्याः—मया अमुत्रहितं न कृतं के० मैं परलोकने विषे
एबुं पुण्य कृत्य कर्युं नहि, अने हे लोकेश ! के० षट् कायना
स्वामि एवा हे लोकेश ! इहलोकेपि मे सुखं ना भूत् के० आ
लोकने विषे पण मने सुख प्राप्त थयुं नहि. ए माटे हे जिनेश के०
हे केवलिपते ! अस्मादृशां जन्म के० अमारा सरखाना अवतार ते,
केवलं जव पूरणायैवजङ्गे के० केवल अवतार गणनाना पूरणे

माटे एटले जेम पूर्वे अमारा घणा अवतार थया तेमज आ पण
एक अवतार, जन्म गणनाना पूरण माटेज थयो. ॥ ६ ॥

॥ गाथा ७ मीना बुटा शब्दोना अर्थ ॥

मन्ये=हुं मानुं छुं

मनः=मन

यत्=जे

न=नहीं

मनोऽ=सुंदर

वृत्तं=शील; वर्तुल

त्वदास्य=तारुं मुख

पीयूष=अमृत

मयूख=किरण

लाजात्=लाजार्थी

डुतं=पीगळ्युं; द्रवीजुत थयुं

महानंद रसं=मोठो आणंदरूपी

रस

कठोरं=कठण

अस्मादृशां=अमारा सरखानुं

देव=हे देव ! हे नाथ !

तत्=ते

अश्मतः=पाषाणार्थी

अपि=पण

मन्ये मनो यन्न मनोऽवृत्तं, त्वदास्य पी-
यूषमयूखलाजात्; डुतं महानंदरसं कठोर,
मस्मादृशां देव तदश्मतोऽपि ॥ ७ ॥

शब्दार्थः—हे देव ! हुं (एम) मानुंहुं के
 अमारा सरखानुं मन सुंदर वर्तुल (जेवा) तारा
 मुखरूप अमृत किरणना लाजथी मोटा आनंदरूप र-
 सने ड्वीजूत थयुं नहीं तेथी ते पथरथी पण कठण
 जाणवुं ॥ ७ ॥

व्याख्याः—हे देव के० हे नाथ ! हुं एवं मानुं हुं के, यदस्मा-
 दृशां मनः के० जे अमारा सरखानुं मन, मनोइ के० सुंदर, वृत्त
 के० वर्तुल एवं जे त्वदास्य के० तारुं मुख, तेज कोइ एक, पीयूष
 मयूख के० अमृतकिरण चंड, तेना लाजे करीने अथवा मनोइ
 के० सारुं ठे वृत्त के० शील जेनुं, एवा हे मनोइवृत्त, हे वीतराग !
 तारा मुख चंडना लाजे करीने महानंदरसं के० सद्योरसा स्वादथी
 उत्पन्न थएली जे परम प्रीति तेज कोइ एक रस के० उदक तेने
 न डुतं के० ड्वीजूत थयुं नथी; तदश्मतोपि कठोरं के० ते पाषाण
 करतां पण कठण जाणवुं. कारण, चंडना दर्शने करीने जीवरहित
 एवो पण चंडकांत पाषाण ड्वीजूत थाय ठे, अने मनने तो तारा
 मुखरूप चंडना दर्शने करी ड्व के० पिंगलवुं प्राप्त थयुं नहि. ते
 कारण माटे ते मन, पाषाण करतां पण कठोर जाणवुं. एवो ज्ञा-
 चार्थ. ॥ ७ ॥

॥ गाथा ८ मीना बुटा शब्दोना अर्थ ॥

त्वतः=ताराथी

सुदुःप्रापम्=घणा डुःखे मल-

वी शकाय एवं

इदं=आ

मया=मैं; मारावडे

आप्तं=मेलव्युं

रत्नत्रयं=रत्नत्रिक; ज्ञान दर्शन

चारित्र

जूरि=घणा

जवज्रमेण=जव जमवावडे करी

प्रमाद=प्रमाद, जूल, बेदरकारी-

निद्रा=उंध (ना)

वशतः=वशथी

गतं=गयुं

तत्=ते

कस्य=कोनी

अग्रतः=आगल

नायक=हे स्वामिन् !

पूत्करामि=पोकार करूं

त्वतः सुदुःप्रापमिदं मयाप्तं, रत्नत्रयं जूरि जवज्रमेण, प्रमादनिद्रावशतो गतं तत्कस्याग्रतो नायक पूत्करोमि ॥ ८ ॥

शब्दार्थः—घणा डुःखे मेलवी शकाय एवं आ रत्नत्रय (त्रण रत्न) हुं ताराथी पाम्यो, पण ते घणा जव जमवावडे करीने तथा प्रमाद अने निद्राना

वशथी जतुं रहुं तो हे स्वामिन् ! कोनी आगल हुं
पोकार करुं ॥ ८ ॥

व्याख्या:-हे नायक हे स्वामिन् ! त्वत्तः के० ताराथी मुड-
लर्ज के० अत्यंत डलर्ज एवुं इदं रत्नत्रयं के० ए इज्ञान, दर्शन,
चारित्र लक्षण रत्ननुत्रय, मयाप्तं के० में संपादन कर्युं हतुं; परंतु
ते जूरिजवन्नमेण के० घणा जन्मने विषे अम के० आंति-तेणे
करीने अने प्रमाद निडावशतः के० मद प्रमुख प्रमाद अने पांच
प्रकारनी प्रसिद्ध जे निडा-तेना महात्म्ये करी तद्गतं के० ते डर
गयुं एटले अंतर्धान पाम्युं. ए माटे हवे कस्यागतः पूत्करोमि के०
ते गयुं एटले हवे कोना आगल पोकारुं ? ए तो तारी कृपाएज
प्राप्त थाय तो थाय एवी आशा ठे. ॥ ८ ॥

॥ गाथा ए मीना बुटा शब्दोना अर्थ ॥

वैराग्य रंगः=वैराग्यनो रंग
परवंचनाय=बीजाने ठगवाने अर्थे
धर्मोपदेशः=धर्मनो उपदेश
जन रंजनाय=लोकोने खुशी
करवाने अर्थे

वादाय=वाद करवाने अर्थे
विद्याध्ययनं=विद्यानो अज्यास
च=अने, वली
मे=मारो
अज्ञूत=थयो

कियत्=केटलुं

ब्रुवे=कहुं

हास्यकरं=हास्यकारक

स्वं=पोतानुं

ईश=ह स्वामिन् !

वैराग्यरंगः परवंचनाय, धर्मोपदेशो जन-
रंजनाय; वादाय विद्याध्ययनं च मेऽज्ञूत्, कि-
य ब्रुवे हास्यकरं स्वमीश ॥ ए ॥

शब्दार्थः—वैराग्यनो रंग बीजाने ठगवाने अथ
थयो, धर्मनो उपदेश लोकोने खुशी करवाने अर्थे
थयो, अने विद्यानो अज्यास वाद करवाने अर्थे थयो
तो हे स्वामिन् ! मारुं हास्यकारक एवुं (स्वरूप) हुं
केटलुं कहुं ॥ ए ॥

व्याख्याः—हे ईश के० हे स्वामिन् ! हुं स्वंहास्यकरं कियद्ब्रुवे
के० मारां हास्यकारक एवां कर्मने केटलां कहुं ? जो के सर्व कर्म
कहवा माटे शक्य नथी, तथापि कांइक कहुं लुं. मे वैराग्य रंगः
परवंचनायाभूत् के० मारा वैराग्यनो जे रंग ते, परवंचनाय के०
अन्यना प्रतारण एटले ठगवा माटे थयो; अने मे धर्मोपदेशः जन
रंजनायभूत् के० मे करेलुं दानादिनुं जे कथन ते लोकोना रंजनने

माटे थयुं, अने मे विद्याध्ययनं के० मारुं विद्यापठन, ते पण वादा-
याभूत् के० परवादना जयने माटे थयुं ॥ ९ ॥

॥ गाथा १० मीना बटा शब्दोना अर्थ ॥

परापवादेन=पारकी निंदावरे;

पारका अवर्णवाद बोलवावडे

मुखं=म्होडुं

सदोषं=पापवालुं; दोषयुक्त

नेत्रं=आंखने

परस्त्रीजनवीक्षणेन=परस्त्री जो-

वावरे

चेतः=चित्त

पर=बीजाने

अपाय=अनर्थ

विचिन्तनेन=विचारवे करीने

कृतं=कर्युं

अविष्यामि=यशे

कथं=केम; शुं

विज्ञो=हे प्रभु !

अहं=हूं; (महारुं)

परापवादेन मुखं सदोषं, नेत्रं परस्त्रीज-
नवीक्षणेन; चेतः परापायविचिन्तनेन, कृतं
अविष्यामि कथं विज्ञोऽहं ॥ १० ॥

शब्दार्थः—पारकी निंदावरे में (मारुं) मों
दोषयुक्त कर्युं, पारकी स्त्रीज जोवावरे मारी आंख

સદોષ કરી, બીજાને અનર્થ ચિંતવવાવડે કરી મારું
મન દોષવાણું કર્યું (એ માટે) હે પ્રજો ! મારું શું
થશે ? ॥ ૧૦ ॥

વ્યાખ્યા:-હે વિજો ! મયા પરાપવાદેન મુખં સદોષં કૃતં કેઠ
મેં બીજાના દ્વેષાદિકે કરીને સત્ય અને અસત્યરૂપ દૂષણની જે
ઉત્પત્તિ, તે રૂપ અપવાદ-તેણે કરી પોતાનું મુખ દોષયુક્ત કર્યું,
તેમજ પોતાનાં નેત્ર, પરસ્ત્રીજનવીરૂણેન કેઠ પરનારીના અવલો-
કને કરી દોષ સહિત એવાં કર્યાં; તેમજ પોતાનું ચિત્ત, પરાપાય
વિચિંતનેન કેઠ બીજાના જે અપાય કેઠ અનર્થ, તેના વિચારે ક-
રીને દોષ સહિત કર્યું, એ માટે હે પ્રજો, અહં કથં જાણિયામિ કેઠ
એવાં પાપ કર્માચરણે કરી આગલ મારી શી ગતી થશે ? એવો જા-
વાર્થ. ॥ ૧૦ ॥

॥ ગાથા ૧૧ મીના બુટા શબ્દોના અર્થ ॥

બિડંબિતં=વિમંબ્યુ; નિંદ્યતા પ્રતે
પમામ્નયું.

યત્=જે

સ્મર=કામદેવ

ઘસ્મર=જઠ્ઠાણ કરનાર

આર્તિ=પીઠા

દશા=અવસ્થા

વશાત્=વશથી

स्वं=पोतानुं स्वरूप
 विषयांधलेन=विषयोवने अंध
 यएला में
 प्रकाशितं=प्रगट करेलुं
 तत्=ते
 जवतः=तमारी

हिया=लज्जाए
 एव=ज
 सर्वइ=हे सर्वइ !
 सर्व=बधु; सर्वे
 स्वयमेव=पोताना मेलेज
 वेत्ति=तुं जाणे ठे

विमंबितं यत्स्मरघस्मरार्तिं, दशावशात्स्वं
 विषयांधलेन; प्रकाशितं तद्भवतो ह्यियैव, सर्वइ
 सर्वे स्वयमेव वेत्ति ॥ ११ ॥

शब्दार्थः—विषयोवने अंध यएला में जकण
 करनारः कामदेवनी पीराना वशथी पोतानुं स्वरूप जे
 विमंब्युं ते हे सर्वइ ! में लज्जाए करीने सहितज
 तारी आगल प्रकाश्युं ठे. (वधारे शुं कहुं) तुं पोतेज
 सर्व जाणे ठे. ॥ ११ ॥

व्याख्याः—हे नाथ ! यत् के० जे, विषयांधलेन के० शब्दा-
 दिक विषये करी विवेकरूप नेत्रो जेणे निमीलन कर्यां ठे एवो हुं
 तेणे—स्मरघस्मरार्तिदशावशात् स्मर के० कामदेव—तेज कोइ एक

(१९)

धस्मर के० जह्ण करनारो, तेनी जे आति के० पीमा-तेनी जे दशा के० अवस्था, तेना स्वाधीनपणां माटे स्वं के० पोतानुं स्वरूप विम्बितं के० निश्चिता प्रत्ये पमाडयुं. ते हमणां हिया के० कथनरूप लज्जाए जवतः एव प्रकाशितं के० तनेज निश्चये करी प्रगट करेलुं ठे. एटले लज्जा युक्त एवो जे हुं, ते प्रत्ये अवलोकन करी तें मारां सर्व आचरण जाण्यां ठे एवो अर्थ. जे कारण माटे हे सर्वज्ञ ! तुं सर्व जगत्ने स्वयमेव वेत्सि के० पोताना ज्ञाने करी जाण्ठे ठे. ॥११॥

॥ गाथा १२ मीना बुटा शब्दना अर्थः ॥

ध्वस्तः=अनादर कर्यो
अन्यमंत्रैः=बीजा मंत्रोवडे
रमेष्टिमंत्रः=नवकारं मंत्र
कुशास्त्रवाक्यैः=कुशास्त्रनां वा-
क्योवमे
निहता=नाश पमामी; न सां-
जली
आगमोक्तिः=सिद्धान्तरी वाणी
कर्तुं=करवाने

वृथा=फोकट; निष्फल
कर्म=पाप कर्म
कुदेव=रागी द्वेषी देव
संगात्=सोवतथी; सेवाथी
अवांतिः=में इच्छयुं
नाथ=हे नाथ !
मति=बुद्धि
ज्रमः=खसी जवुं ते; विपर्यास
मे=मारो

ध्वस्तोऽन्यमंत्रैः परमेष्ठिमंत्रः, कुशास्त्रवा-
क्यैर्निहतागमोक्तिः; कर्तुं वृथाकर्म कुदेवसंगा-
द वांछि हि नाथ मतित्रमो मे ॥ ११ ॥

शब्दार्थः—मैं बीजा मंत्रोवने नवकार मंत्रनो
अनादर कर्यों, कुशास्त्रनां वाक्योवने सिद्धांतनी वाणी
न सांजली, कुदेवना संगथी में पापकर्म निष्फल क-
रवाने इच्छुं. हे नाथ ! खरेखर मारी बुद्धितो वि-
पर्यास थयो ॥ १२ ॥

व्याख्याः—हे नाथ ! मे हि मतित्रमोऽनूत के० खरेखर
माहरो शो आ बुद्धिविपर्यास थयो !! तेज कहे ठे. मया के० हुं जे
तेणें—परमेष्ठिमंत्रः के० परमपदने विषे रहे ठे. माटे परमेष्ठी—तेनो
जे नमस्काररूप नमो अरिहंताणं इत्यादिक नवपदात्मक मंत्र, ते
अन्य मंत्रैध्वस्तः के० बीजा मंत्रोए आदररहित कर्यों. तेमज में
आगमोक्तिः के० आगमनी सिद्धांत वाणी, ते कुशास्त्र वाक्यैः के०
वात्स्यायनादि वाक्योए करीने, अथवा कुत्तित एवां जे शास्त्रो-
तेना वाक्ये करीने निहता के० नाश पमामी एटले श्रवण करी
नहि. एवो अर्थ. तेमज में कुदेव संगीत के० हरिहरादिक कुत्तित

(११)

देवोनी सेवनाए करीने कर्म वृथा कर्तुं के० झानावरणीयादिक
पापकर्मनुं अमाकरण करवा माटे अवांठि के० इउयुं ॥ १२ ॥

॥ गाथा १३ मीना बुटा शब्दना अर्थ ॥

विमुच्य=मुकी देईने; ठोमी देईने

दृग्लक्ष्यगतं=दृष्टिगोचर भूत

आवेला

ज्वंतं=आपने

ध्याता=चितव्या; ध्यान कर्तुं

मया=में

मूढधिया=मूढ बुद्धिवालाए

हृदंतं=हृदयसां

कटाक्ष=मेत्रनां कटाक्ष

वहोज=स्तन

गञ्जीर=गंजीर

नाज्जी=नाज्जी; डंटी

कटी=कैम

तटीयाः=ठलतां शरीरनां अव-

यववाला

सुदृशां=सुंदर दृष्टिवाली स्त्रीउना

विलासाः=विलासो; हावजाव-

नां सुख

विमुच्य दृग्लक्ष्यगतं ज्वंतं, ध्याता
मया मूढधिया हृदंतः; कटाक्षवहोजगञ्जीर
नाज्जी, कटीतटीयाः सुदृशां विलासाः ॥ १३ ॥

शब्दार्थः—दृष्टिगोचरभूत आवेला आपने
ठोमी देईने में मूढ बुद्धिवालाए कटाक्ष, स्तन, गंजीर

नाज्जी, केरु, अने ढलतां अवयववाला स्त्रीर्तना विलास
चिंतव्या ॥ १३ ॥

व्याख्या:-हे जगदीस ! मुढधिया के० जेनी बुद्धि मुढ ठे एवो
हुं, तेणे दृग्लक्ष्यगतं के० दृष्टि गोचर भूत एवो ज्वंतं के० चिं-
तामणि सरखो जे तुं-तेने विमुच्य के० परित्याग करीने हृदंतः के०
पोताना हृदयने विषे सुदृशां विलासाः के० चंचलत्वे करी जेउनी
दृष्टि सुंदर ठे एवी हरिणाक्षि स्त्रीर्तना हावजावादिक विचित्रमज,
ध्याताः के० चिंतन कर्यो. ते विलास केवा ? तो के-कटाक्षवद्भोज
गंजीर नाज्जी कटी तटीयाः के० नेत्र कटाक्ष, स्तन, गंजीर एवी
नाज्जी, अने कटी प्रदेश-इत्यादिक अवयवोए मोहनशील. चिंता-
मणि रत्न सरखो एवो जे तुं-तेनो त्याग करीने हुं पापमय विष-
योने विषे आसक्त थयो. ॥ १३ ॥

॥ गाथा १४ मीना लुटा शब्दोना अर्थ. ॥

लोलेकृणा=चपल नेत्रवाली
स्त्रीर्तनां
वक्त्र=मों
निरीकृणेन=निहालीने जो-
वार्थी

यः=जे
मानसे=मनमां; चित्तमां
रागलवः=रागनो अंश; राता-
शनो अंश
विलग्नः=लाग्यो; चोदथो

न=नहि

शुद्ध सिद्धांत=पवित्र आगम
(रूप)

योध=समुद्र

मध्ये=मां; विषे

धौतः=धोयो

अपि=पण

अगात्=गयो

तारक=हे तारनार !

कारणं=कारण

किं=कुं

लोलेक्षणावक्रनिरीक्षणेन, यो मानसे
रागलवो विलग्नः ॥ न शुद्धसिद्धांतपयोधिमध्ये,
धौतोप्यगात्तारक कारणं किं ॥ १४ ॥

शब्दार्थः—चपल नेत्रवाली स्त्रीजनां में नि-
हालीने जोवायो मारा चित्तमां जे रागनो अंश चो-
ख्यो ते हे तारनार ! पवित्र आगमरूपी समुद्रमां
धोए ठते पण न गयो तेनुं कारण शुं ? ॥ १४ ॥

व्याख्याः—हे त्रिकाल वेदिन् ! मारा, मानसे के० चित्तेने विषे,
लोलक्षणावक्र निरीक्षणेन के० जेनां नेत्रो चंचळ ठे एवी जे र-
मणी; तेनुं जे मुख, तेना अवलोकने करीने यः रागलव; के० जे
राताशनो अंश, विलग्नः के० विशेषे करी संलग्न थयो; ते रागलव,

तारक के० हे संसार पार प्रापक ? शुद्ध सिद्धांत पयोधि मध्ये के० निर्दोष जे सिद्धांत के० आगम, तेज कोइक समुद्र-तेना मध्य जागने विषे धौतोपि के० कालन कर्युं ठतां पण नागाव के० नीकली गयो नहि. तत्र किं कारणं के० ते विषे कारण शुं हशे ? जे हशे ते हुं जाणतो नथी; परंतु माहारी विषयोने विषे दृढासक्तता-एज एनुं कारण हशे. एवुं मने लागे ठे ॥ १४ ॥

॥ गाथा १५ मीना वुटा शब्दोना अर्थ ॥

अंगं=शरीर

न=नथी

चंगं=सुंदर; सारं

न=नथी

गण=समूह

गुणानां=गुणोनो

न=नथी

निर्मल=मलरहित; शुद्ध

कोपि=कोइपण

कलाविलासः=कलानो विलास;

कलानुं उद्दीपन

स्फुरत्=देदीप्यमान

प्रज्ञा=कांति

प्रधान=मोटी, अधिकारीनी

प्रभुता=मोटाई; ऐश्वर्यता

च=बली

कापि=कोइपण

तथापि=तोयपण

अहंकार=अजिमान; गर्व

कदर्थित=पराजव पामेलो;

कदर्यना पामेलो

अहं=हुं

अंगं न चंगं न गणो गुणानां, न निर्मलः कोपि

કલાવિલાસઃ; સ્ફુરત્પ્રજ્ઞા ન (પ્રધાન) પ્રજ્ઞતા
ચ કાપિ, તથાપ્યહંકારકદર્થિતોઽહં ॥ ૧૫ ॥

શબ્દાર્થઃ—મારું શરીર સુંદર નથી, તેમજ શુદ્ધ
ગુણોનો સમૂહ પણ (મારામાં) નથી, (તેમજ) કોઈ
પણ કલાનો વિલાસ, અને કોઈ પણ પ્રકારની દેદો-
પ્યમાન એવી કાંતિ કે પ્રધાનની ऐश्वर्यતા (મારામાં)
નથી તોપણ હું અહંકારે પરાજય પામેલો હું ॥ ૧૫ ॥

વ્યાખ્યાઃ—હે જિનેશ, મે અંગં ચંગં ન કેળ મારું શરીર સુંદર
નથી, તેમજ નિર્મલ કેળ મલરહિત એવા ગુણાનાં ગણો ન કેળ વિ-
નય, ઔદાર્ય, ગાંઝીર્ય, ધૈર્ય, સ્થૈર્ય અને ચાતુર્ય ઇત્યાદિક ગુણો-
નો સમૂહ પણ નથી. તેમજ કોપિ કેળ કોઈપણ કલાવિલાસઃ કેળ
કલાનું ઉદીપન થયું અને કાપિ કેળ કોઈપણ પ્રકારની સ્ફુરત્પ્ર-
ધાન પ્રજ્ઞતા કેળ દેદોપ્યમાન એવી જે રાજાત્તની પ્રજ્ઞતા કેળ ચક્ર-
વર્તિપણુ અથવા દેદોપ્યમાન એવી પ્રધાનની કેળ અધિકારી પુરુ-
ષની પ્રજ્ઞતા કેળ ऐश्वर्यતા તે પણ નથી; તથાપિ હે પ્રજ્ઞો ! અહં
અહંકાર કદર્થિતઃ અસ્મિ કેળ હું અહંકારે કરીને પરાજય પામેલો
એવો હું અથવા પાઠાંતરે સ્ફુરત્પ્રજ્ઞા, ન કેળ દેદોપ્યમાન કાંતિ
પણ નથી. ॥ ૧૫ ॥

॥ गाथा १६ मीना बुढा शब्दोना अर्थ. ॥

आयुः=आयुष्य

गलति=नाश पाये ठे

घटतुं जाय ठे

आयु=जलदीयी, शीघ्र

न=नयी

पापबुद्धिः=पापना परिणाम

गतं=नाश पायी

वयः=जुवानो

नो=नहि

विषयान्जिलाषः=विषयोनी इच्छा

यत्नः=आदर; प्रयत्न

च=बली

त्रैषज्यविधौ=उसड करवामां

न=नहि

धर्मे=धर्ममां

स्वामिन्=हे स्वामि !

महा=प्रबल; मोटी

मोहविडंबना=मोहनी कदर्थना

मे=मारी

आयुर्गलत्याशु न पापबुद्धि, गतं वयो नो
विषयान्जिलाषः; यत्नश्च त्रैषज्यविधौ न धर्मे,
स्वामिन्महा मोहविडंबनामे ॥ १६ ॥

शब्दार्थः—हे स्वामिन् ! मारो मोटी मोहनी
कदर्थना ते केटलो कहेवो ? मारुं आयुष्य जलदी-
यी घटतुं जाय ठे पण पापना परिणाम नयी नाश

पामता, मारी जुवानी जती रही पण विषयनी अ-
जिलाषा जती नथी, उसरु करवा में यत्न कयों पण
धर्मने विषे में आदर न कयों ॥ १६ ॥

हे स्वामिन् ! मे के० मारी महामोह विम्वना के० प्रबल जे
मोह तेनी जे विम्वना के० कदर्यना ते केटली कहेवी ? ते केवी ?
तोके मारुं आयुः के० आयुष्य, ते आशु गलति के० शीघ्र नाश
पामे ठे; परंतु पापबुद्धिर्न के० जे पापपरिणाम ते नाश पामता
नथी. तेमज मारुं वयः गतं के० तारुण्य लक्षण जे वय, ते अति-
क्रांत थयुं, परंतु विषयाजिलाषः न, के० शब्द, रूप, गंध, रस,
स्पर्शरूप जे विषय, तेननो अजिलाषः के० इच्छा, ते हजी पण नाश
पामी नथी. अने मारो यत्नः के० आदर, ते जैषज्यविधौ के० श-
रीर निरोगी होवुं, एतदर्थे औषधादिकोना विधान विषे थयो;
धर्मे न के० सुकृतने विषे थयो नहि ॥ १६ ॥

॥ गाथा १७ मीना बुटा शब्दोना अर्थ ॥

न=नथी

आत्मा=जीव;चेतन

न=नथी

पुण्यं=पुण्य

जव=अवतार

पापं=पाप

मया=में

विटानां=नास्तिकोनी; ठगलो-
कोनी

कटु=कडवी; कर्कश

गीः=वाणी

अपि=पण

इयं=एवी

अधारि=धारण करी

कर्णे=कानमाँ

अधारिकर्णे=सांजली

त्वयि=तुं ठते

केवल=केवल;

अर्के=सूर्य (ठते)

केवलार्के=केवल ज्ञानरूप सूर्य-
ठते

परिस्फुटे=अति प्रगट

सति=उतां

अपि=पण

देव=हे देव !

धिक्=धिकार हो मां=मने

नात्मा न पुण्यं न ज्वो न पापं, मया
विटानां कटुगीरपीयं, अधारि कर्णे त्वयि के-
वलार्के, परिस्फुटे सत्यपि देव धिङ्मां ॥ १७ ॥

शब्दार्थः—तुं केवलज्ञानरूप सूर्य अति प्रगट
उतां पण में नास्तिकोनी आवी वाणी सांजली के
आत्मा नथी, पुण्य नथी, ज्व नथी, पाप नथी तो
हे देव ! मने धिकार हो. ॥ १७ ॥

व्याख्याः—हे जगवन् ! केवलार्केत्वयि के० केवलज्ञानना प्र-
काशक केवल सूर्यज, एवो तुं, परिस्फुटे सत्यपि के० अति प्रगट

पण, मया के० हुं जे-तेणे विटानां के० नास्तिकादि विटपुरुषोनी,
आत्मा न पुण्यं न जवो न पापं न के० जीव नथी; पुण्य नथी,
अवतार नथी, डष्कृत नथी; इयंकटुगीरपि के० एवी कर्कश वा-
णीज कर्णे अधारि के० कर्णने विषे धारण करी. एटले श्रवण
करी. ए माटे हे देव के० हे केवलिपते ! मां धिक् के० गुण अने
अवगुण एउंनो विवेक न करनारो एवो जे हुं-तेने धिक्कार हो. ॥११॥

॥ गाथा १७ मीना बुग शब्दना अर्थ ॥

न=नहीं

देवपूजा=प्रभुपूजा

न=नहीं

च=वली

पात्रपूजा=सुपात्रे दान

न=नहि

श्राद्धधर्म=श्रावकधर्म

च=अने

न=नहीं

साधुधर्मः=साधु महाराजनो धर्म

लब्ध्वा=पामीने

अपि=पण

मानुष्यं=मनुष्यपणुं

इदं=आ

समस्तं=बहुं

कृतं=कर्युं

मया=मैं

अरण्य=जंगल

विलाप=रुदन

तुल्यं=सरखुं

न देवपूजा न च पात्रपूजा, न श्राद्धध-

मश्च न साधुधर्मः, लब्ध्वापि मानुष्यमिदं समस्तं, कृतं मयाऽरण्यविलापतुल्यं ॥ १८ ॥

शब्दार्थः—मैं मनुष्यपणुं पामीने प्रभुपूजा न करी, सुपात्रे दान न दीधुं, श्रावक धर्मने न पादयो तेमज साधु धर्म न पादयो तेथी मैं आ बधो मनुष्य जन्म जंगलमां विलाप करवा सरखो कयों फोकट गुमाव्यो. ॥ १८ ॥

व्याख्याः—हे परमेश्वर, मया के० हुं जे—तेणे मानुष्यं लब्ध्वापि के० पूजादिक कृत्यो करवा माटे योग्य एवा मनुष्यपणाने पामीने पण देवपूजा न कृता के० अरिहंत देवनी पूजा करी नहीं; अने पात्रपूजा न कृता के० साधुने जे दान देवुं तें पात्रपूजा. ते पण करी नहि. उक्तंच ॥ अन्नं पानं तथा वस्त्रमालयं शयनासनं॥ शुश्रूषा वंदनं तुष्टिः, पूजा नवविधा गुरोः ॥१॥ तेमज में श्राद्धधर्मः न के० सम्यक्त पूर्वक द्वादश व्रत लक्षण धर्म, ते पण स्वीकार्यो नहि. अने साधुधर्मः न के० साधुनो जे पंच महाव्रत लक्षण धर्म, ते पण स्वीकार्यो नहि. ए माटे इदं समस्तं के० ए अर्हतपूजा न करवी इत्यादिक सर्व, अरण्य विलापतुल्यं कृतं के० अरण्यने विषे जे विलाप एटले रुदन तेना सरखुं कथुं. एटले मने मनुष्यपणुं

माप्तं थयुं ठतां में सत्कर्म कयुं नहि ए व्यर्थ थयुं. उक्तं च ॥ अर-
ण्यरुदितं कृतं शवशरीर मुद्गर्तितं श्वपुञ्जमवनामितं बधिरकर्ण जापः
कृतः स्यले कमलरोपणं मुचिर सूषरे वर्षणं यदंध मुखमंमनं यद
बुधे जने जाषितं ॥ इति ॥ १८ ॥

॥ गाथा १९ मीना बुटा शब्दना अर्थ ॥

चक्रे=करी

मया=में

असत्सु=अठता

अपि=पण

कामधेनु=कामडघा गाय

कल्पडु=कल्पवृक्ष

चिंतामणिषु=चिंतामणीमां

स्पृहा=इष्टारूप

आर्त्तिः=पीमा

न=नहीं

जैनधर्मे=जैन धर्ममां

स्फुट=प्रगट

शर्मदे=सुख देनारामां

अपि=पण

जिनेश=हे केवलिपति !

मे=मारी

पश्य=जुन

विमूढ=विशेष मुख

जाव=स्थिति; हालत

चक्रे मया असत्स्वपि कामधेनु, कल्पडु
चिंतामणिषु स्पृहार्त्ति; न जैनधर्मे स्फुटशर्मदे-
ऽपि, जिनेश मे पश्य विमूढजावं ॥ १९ ॥

શબ્દાર્થ:—મેં અઠતા એવા કામધેનુ, કલ્પવૃક્ષ
અને ચિંતામણિ રત્નનો ઇચ્છારૂપ પીના ઉપજાવો પણ
પ્રગટ સુખ આપનાર જૈનધર્મને વિષે (ધર્મધ્યાનનો
ઇચ્છા) ન કરી, માટે હે જિનેશ ! મારો વિશેષ મુર્ખ
હાલત તો જૂઠું ॥ ૧૯ ॥

વ્યાખ્યા:—હે જિનેશ કેળ હે કેવલિપતે ! મયાકેળ હું જે તેણે
અતત્સ્વપિ કેળ અવિચ્ચમાન એવાં પણ, કામધેનુ, કલ્પડુ ચિંતામ-
ણિયુ કેળ મનોરથ પૂર્ણ કરનારી એવી કામધેનુ, કલ્પના પૂર્ણ ક-
રનારું કલ્પવૃક્ષ, અને ચિંતિત ફલ દેનારું ચિંતામણિ રત્ન, એને
વિષે સ્પૃહાર્તિ: કેળ ઇચ્છારૂપ ચિંતા, નિશ્ચય કેળ પ્રાપ્ત થવાનો ચક્રે
કેળ કર્યો; પરંતુ સ્ફુટશર્મદેષિ કેળ સ્પષ્ટપણે કરીને સુખ દેનારા
પણ, જૈનધર્મે કેળ જિનપ્રોક્ત એવા ધર્મને વિષે ધર્માકરણરૂપ ચિંતા
કરી નહિ. તે કારણ માટે હે જિનેશ ! મે વિમૂઢજાવું કેળ મારું વિ-
શેષ કરીને જે મંદપણું, તે પ્રત્યે-પશ્ય કેળ અવલોકન કર. ॥૧૯॥

॥ ગાથા ૨૦ મીના બુટા શબ્દના અર્થ ॥

સદ્ગોલીલા=સારા જોગની ક્રીડા	રોગકીલા=રોગરૂપ લોહાના સ્ત્રીલા
ન=નહિ	ધનાગમ: =ધનનું આવવું, ધન મે-
ચ=ચલી; અને	લવવું

नो=नहीं

निधनागमः=मौत आवबुं

च=वली

दारा=स्त्री

न=नहीं

कारा=बेमी; डःख

नरकस्य=नरकनी

चित्ते=चित्तमां

व्यचिंति=विचारी

नित्यं=हमेशां

मयका=में; हुं जे तेणे

अधमेन=नीच एवा

सज्जोगलीला न च रोगकीला, धनागमो
नो निधनागमश्च; दारा न कारा नरकस्य
चित्ते, व्यचिंति नित्यं मयका ऽधमेन ॥२०॥

शब्दार्थः—नीच एवा में हमेशां मनने विषे
सारा जोगनी क्रीमानो विचार कयों पण तेथी यता
रोगरूप खीलानो विचार न कयों, धन मेलववानो
विचार कयों, पण मौत आवशे एवो विचार न कयों,
स्त्रीनो विचार कयों पण नरकना दुःखनो विचार न
कयों. ॥ २० ॥

व्याख्याः—हे पुरुषोत्तम ! अधमेन के० अधम एवो मयका
के० हुं जे-तेणे, नित्यं के० निरंतर, सज्जोग लीला के० उत्तम
प्रकारना जोगोनी क्रीमा ते चित्ते के० चित्तने विषे व्यचिंति के०

चिंतन करी; परंतु रोगक्रीला न च के० रोगरूप लोहना स्वीला ते चिंतन कर्या नहींज; तेमज धनागमः के० धननी प्राप्ति चिंतन करी, परंतु निधनार्गमो नो के० मरण प्राप्ति चिंतन करी नहि; तेमज में दाराः के० स्त्रीनुं चिंतन कर्युं, परंतु नरकस्य कारा के० नरक संबंधी कारागृहनुं चिंतन कर्युं नहि ॥ १० ॥

॥ गाथा ११ मीना वुटा शब्दना अर्थः ॥

स्थितं=रह्यो

न=नहीं

साधोः=साधुना

हृदि=हृदयमां; मनमां

साधु=सारां; शुभ

वृत्तात्=वृत्तथी; आचारवमे

परोपकारात्=परोपकारवमे

न=नहि

यशः=जश

अर्जितं=बेलाव्यो.

च=बली; अने

कृतं=करो

न=नहि

तीर्थोद्दरणादि=जीर्णोद्धार वि-
गेरे

कृत्यं=काम

मया=में

मुधा=व्यर्थ; फोकट

अहारितं=गुमाव्यो

एव=ज

जन्म=जन्म; जीदगी

स्थितं न साधोर्हृदि साधुवृत्तात्, परोप-
कारान्न यशोऽर्जितं च; कृतं न तीर्थोद्दरणादि

कृत्यं मया सुधा हारितमेव जन्मः ॥ ११ ॥

शब्दार्थः—सारां वृत (पालवा) वने हुं साधुना हृदयमां रह्यो नहीं, परोपकारथी में यश पेदा कयों नहीं, जीर्णोद्धारादि (सारां) काम न कयों, में तो व्यर्थज जन्म गमाव्यो ॥ ११ ॥

व्याख्याः—हे जगत्प्रजो ! मैं साधुवृत्तात् के० उत्तम प्रकारनां आचारे करीने साधो हृदि न स्थितं के० साधुना हृदयने विषे रहेठाण कयुं नहि एटले जे सदाचार युक्त होय, ते साधुने प्रिय थाय ठे; तेवो हुं थयो नहि. एवो जावार्थ—तेमज में परोपकारान्न यशोऽर्जितं के० परोपकारे करीने प्रख्यातिरूप यश संपादन कयों नहि; तेमज में तीर्थोद्धरणादि कृत्यं न कृतं के० पतन पामेलां जिनमंदिरोनुं जे पुनः प्रतिष्ठान रूप उद्धरण ते जेमां आदि ठे; एवुं सत्कार्य कयुं नहि; ते कारण माटे में मारो जन्म, सुधैव अहारि के० व्यर्थज गुमाव्यो ॥ ११ ॥

॥ गाथा ११ मीना बुटा शब्दना अर्थ ॥

वैराग्यरंग=वैराग्यनी वारना

न=न (थई)

न=नहि

गुरुदितेषु=गुरुए कहेला उप-

देश (सांजलया) मां

उर्जनानां=उर्जनोना

वचनेषु=वचनो (सांजली र-

हेवा) मां

शांतिः=उपशम

न=नहि

अध्यात्मलेशः=अध्यात्मनो लव

मम=मारो

कः=कोई

अपि=पण

देव=हे देव !

तार्यः=तरवा योग्य

कथंकारं=कोण प्रकारे करीने

अयं=आ

जवाब्धिः=जवसमुद्र

वैराग्यरंगो न गुरुदितेषु, न दुर्जनानां
वचनेषु शांतिः; नाध्यात्मलेशो मम कोऽपि देव,
तार्यः कथं कारमयं जवाब्धिः ॥ ११ ॥

शब्दार्थः—गुरुए कहेला उपदेशमां मने वैरा-
ग्यनी वासना न थई, दुर्जनोनां वचनो सांजली र-
हेवामां उपशम थयो नही, मने कांई अध्यात्मनो
लव पण प्राप्त थयो नही तो हे देव ! हुं कोण प्र-
कारे करीने आ जवसमुद्र तरवा योग्य तुं. ॥ ११ ॥

व्याख्याः—हे देव, मया के० हुं अयं जवाब्धि के० आ ज-
वसमुद्र, कथंकारं तार्यः के० कोण प्रकारे करीने तरवाने माटे
योग्य तुं ? जे पुण्य कर्म विना, तरवा माटे अशक्य, ते पुण्य कर्म

तो में संपादन कर्तुं नहि तेज बतावुं छुं; मने गुरुदितेषु के०
 गुरुए जापण करेला व्याख्यान श्रवण करवा विषे वैराग्यरंगः के०
 वैरागनी वासना नाजनि के० उत्पन्न थइ नहि. यडक्तं ॥ धर्मा-
 ख्याने श्मशाने च रोगिणां यामतिर्जवेत् ॥ यदि सा निश्चलाबुद्धिः
 को न मुच्येत् बंधनात् ॥ १ ॥ तेमज डर्जनानां के० असङ्गनोना,
 वचनेषु के० वाक्योने विषे, शान्तिर्नाभूत् के० उपशम प्राप्त थयो
 नहि. तेमज मम कोपि अध्यात्मलेशः न के० मने कोइपण आत्म-
 बुद्धिए पठनपाठनादिक अष्टांग योगनो लव पण प्राप्त थयो
 नहि ॥ ११ ॥

॥ गायथा ९३ मीना बुटा शब्दना अर्थ ॥

पूर्वेजवे=पूर्व जन्ममां; पाठल

गएला जवोमां

अकारि=कर्तुं

मया=में

न=नहि

पुण्यं=सुदुत

आगामि=आगत यनारा

जन्मनि=जन्मोमां

अपि=एए

नो=नहीं

करिष्ये=करीश

यदि=जो

ईदृशः=आवा प्रकारनो; आवा

गुणवालो

अहं=हूं

मम=मारा

तेन=ते कारण भाटे

नष्टा=नाश पांम्या

जूत=गयेलो
उज्जवत्=चालतो
जावि=आवतो

जवत्रयी=जवनुंत्रिक; जण जव
इश=हे इश; हे प्रभु !

पूर्वे जवे ऽकारि मया न पुण्य, मागामि
जन्मन्यपि नो करिष्ये; यदीदृशोहं मम तेन
नष्टा, जूतो जव जावि जवत्रयीश ॥ ९३ ॥

शब्दार्थः—पूर्व जन्ममां में सुकृत न कर्युं,
आगल यनारा जन्ममां पण नहीं करीश; जो आवा
प्रकारनो हुं बुं तो हे प्रभु ! ते कारण मोटे मारा त्रण
जव, गयेलो चालतो अने आवतो नाश पाय्या ॥९३॥

व्याख्याः—हे नेताः मया पूर्वेजवे पुण्यं नाकारि के० में पूर्व
जन्मने विषे सुकृत संपादन कर्युं नहि. ए केम समजवामां आव्युं ?
तो के तेबुं सौख्य प्राप्त थयुं नथी ए उपरथी समजाय ठे. तेमज
आगामिजन्मन्यपि के० आगल प्राप्त यनारा जन्मने विषे पण, नो-
करिष्ये के० पुण्य संपादन करनार नथी. ए केम समजवामां आ-
व्युं ? तो के, वर्तमान जन्मना अनुमाने करीने. वर्तमान जन्मने
विषे तो दत्तं न दानं इत्यादिके करीने पुण्य संपादन कर्युं नहि,
ए स्पष्टज प्रतिपादन कर्युं ठे. आ जन्मने विषे पुण्य कर्युं नहि,

तेजस आगल पण करनार नथी; एवुं सिद्ध थाय ठे. पुण्येन वर्धते पुण्यं पापं पापेन वर्धत इति वचनात् ॥ यदीदृशोऽहं केऽ जे कारण माटे, पुण्योपार्जन विवर्जित एवो हुं छुं; तेन केऽ ते कारणे हे इश, मम जूतोद्भवद्भ्रावि जवत्रयी नष्टा केऽ मारा पूर्वे थएला, वर्तमान कालना अने आगल थनारा एवा जन्मनी त्रयी नाश पामी एटले सुकृत संपादन विना निरर्थक थइ. एवो जावार्थ ॥ १३ ॥

॥ गाथा १४ मीना बुटा शब्दोना अर्थ. ॥

किंवा=हुं वारुं

मुधा=व्यर्थ; फोगट

अहं=हुं

बहुधा=घणा प्रकारे

सुधाभुक्=देवोने

ज्पूज्य=पूजवा योग्य

त्वदग्रे=तारी आगल

चरितं=चरित्रने

स्वकीयं=मारा

जल्पामि=कहुं; कथन करुं

यस्मात्=जे कारण माटे

त्रिजगत्=त्रण लोक

स्वरूप=लक्षण

निरूपकः=निरूपण करनारो

त्वं=तुं

कियत्=शा हिसावतुं; कोण

गणतीमां

एतत्=ए; आ

अत्र=अहिंयां

किंवा मुधाऽहं बहुधा सुधाभुक्, पूज्य

ત્વદગ્રે ચરિતં સ્વકીયં; જલ્પામિ યસ્માત્ ત્રિ-
જગત્સ્વરૂપ નિરૂપકસ્ત્વં કિયદેતદત્ર ॥ ૨૪ ॥

શબ્દાર્થ:—હે દેવતાએ પૂજ્ય ! તારી આગલ
મારું ચરિત્ર ઘણા પ્રકારે ફોગટ શું કહું; જે કારણ
માટે તું ત્રણ લોકના સ્વરૂપનો નિરૂપણ કરનારો છે
તેને એ શી ગણતીમાં છે ! ॥ ૨૪ ॥

વ્યાખ્યા:—હે સુધામુક્ત પૂજ્ય કેળ અમૃતને જલ્પણ કરનારા
જે દેવો—તેને પૂજા કરવાને યોગ્ય એવા હે પ્રજો ! ત્વદગ્રે કેળ
તારા અગ્રજાગને વિષે સ્વીકીયં કેળ મારા ચરિતં કેળ ચરિત્રને
મુઘા કેળ વ્યર્થ, બહુધા કેળ નાના પ્રકારે કરી, અહં કિંવા જલ્પા-
મિ કેળ હું શું વારુ કયન કરું ? યસ્માત્ કેળ જે કારણ માટે, ત્વં
ત્રિજગત્ સ્વરૂપ નિરૂપં કેળ તું ત્રિલોક્યના લક્ષણોનું નિરૂપણ કર-
નારો છે, તે કારણ માટે અત્ર કિયદેતત્ કેળ તારે વિષે એ મારું
ચરિત્ર કોણ ગણતીમાં છે ? એટલે ત્રિભુવન જનોનું સ્વરૂપ જાણ-
નારો તું છે, એ માટે મારી પણ સર્વ સ્થિતિ તને વિદિતજ છે. ॥૨૪॥

॥ ગાથા ૨૫ મીના બુદ્ધા શબ્દોના અર્થ ॥

દીનોઘાર=દીનોનો ઝઘાર ક-
રવા માટે

ધુરંધર:=તત્પર
ત્વત્=તારાથી

अपरः=बीजो
 नास्ते=नथी
 मदू=मारायी
 अन्य=बीजो
 कृपापात्रं=कृपा करवा योग्य
 न=नथी
 अत्रजने=आ लोकमां
 जिनेश्वर=हे केवलीश
 तथापि=तोपण
 एतां=प्रा (लोकनी)
 न=नहीं
 याचे=मागुं लुं
 श्रियं=रंपत्ति; दोलत
 किंतु=पण
 अर्हन्=हे जगवन

न=नहीं
 इदं=आ
 एव=ज
 केवलं=फक्त
 अहो=अरे
 सद्बोधिरत्नं=उत्तम बोधि रत्न;
 सुंदर सम्यक्त्व रत्न
 शिव=मोक्ष
 श्री=लक्ष्मी
 रत्नाकर=तमुद्र
 मंगलैकनिलयः=मंगलना एक
 स्थान
 श्रेयस्करं=कल्याणकारी
 प्रार्थये=मागुं लुं; याचुं लुं

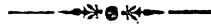
दीनोद्धार धुरंधर स्त्वदपरो नास्ते मद-
 न्यः कृपा, पात्रं नात्र जने जिनेश्वर तथाप्येतां
 न याचे श्रियं; किंतु अर्हन्निदमेव केवलमहो स-
 सद्बोधिरत्नं शिव, श्री रत्नाकर मंगलैकनि-

लय श्रेयस्करं प्रार्थये ॥ १५ ॥

शब्दार्थः—हे केवलीश ! तारा विना बीजो कोई दीनोनो उद्धार करवाने तत्पर नथी अने आ-
लोकने विषे माराथी बीजो कृपापात्र नथी, तोपण आ
(लोकनी) संपत्ति हुं मागतो नथी पण हे जगवन् !
हे मोक्षलक्ष्मीना समुद्र ! हे मंगलना एक स्थान !
ए कल्याणकारक उत्तम बोधि रत्न, तेनीज केवल
हुं प्रार्थना करुंतुं ॥ १५ ॥

व्याख्याः—हे जिनेश्वर के० हे केवलीश ! त्वदपरः के० तारा
विना बीजो पुरुष दीनोद्धार धुरंधरः के० दीनोनो उद्धार करवा
माटे तत्पर एवो नास्ते के० नथी. अने अत्रजने के० आ लोकने
विषे मदन्यः के० माराथी बीजो पुरुष कृपापात्रं नास्ते के० कृपानुं
स्थान नथी. अर्थात् कृपा करवाने अत्यंत योग्य एवं स्थान ते
माराथी बीजुं कोइ नथी. जो एवं ठे तथापि एतां श्रियं न याचे
के० हाथी, घोम्ना कोशादिक सर्व जन मध्ये प्रसिद्ध जे ए संपत्ति,
ते मलवा माटे हुं प्रार्थना करतो नथी. किंतु के० शुं तो हे अर्हन्
के० हे जगवन् ! हे शिवश्रीरत्नाकर के० हे मोक्ष लक्ष्मीना समुद्र !
हे मंगलैकनिलय हे अद्वैत मंदिर ! इदं श्रेयस्करं के० ए कल्याण-

कारक एवं, सद्बोधिरत्नं के० उत्तम प्रकारना जिनधर्म प्राप्ति माटे
जे चिंतामणी सरखुं रत्न, तेनीज केवल हुं निश्चये करी प्रार्थना
करुं छुं. आ श्लोक मध्ये स्तुति करनारे प्रज्जुने शिव श्री रत्नाकर
एवं संबोधन आप्पुं, तेमांज पोतानुं नाम श्री रत्नाकरसूरि एवं
सूचवेळुं ठे. ॥ १५ ॥

॥ श्रीजिनप्रज्ञसूरि कृत आत्मनिंदा अष्टकम् ॥

॥ गाय्था १ लीना वुटा शब्दना अर्थ ॥

श्रुत्वा=सांजलीने
श्रद्धाय=श्रद्धा करीने
सम्यक्=बरोबर रीते
शुजगुरुवचनं=सारा गुरुनुं वचन
वेश्म=घर
वासं=वास; रहेवास
निरस्य=त्याग करीने
प्राव्रज्य=दीक्षा लेइने
अथो=वली
पठित्वा=जणीने

बहुविध=घणा प्रकारना
तपसा=तपवमे
शोषयित्वा=सुकावीने
शरीरं=शरीरने
धर्मध्यानाय=धर्मध्यानने माटे
यावत्=जेटलासां
प्रज्ञवति=थाय ठे
समयः=वखत
तावत्=तेटलासां
आकस्मिकी=उंचिंती

इयं=आ

प्राप्ता=आवी पत्नी

मोहस्य=मोहनी

धाटी=धाम

तन्निव=विजली

इव=पेठे

विषमा=वसमी; आकरी

हा=अरे

हता=हणाय

कुत्र=क्यां

यामः=अमे जईए

श्रुत्वा श्रद्धाय सम्यक् शुभगुरुवचनं
 वेश्मवासं निरस्य, प्रव्रज्याथो पठित्वा बहुवि-
 धतपसा शोषयित्वा शरीरम्; धर्मध्यानाय या-
 वत्प्रज्वति समयस्तावदाकस्मिकीयं, प्राप्ता
 मोहस्य धाटी तन्निदिव विषमा हा हताः कुत्र
 यामः ॥ १ ॥

शब्दार्थः—शुभ गुरुनुं वचन सांज्ञवी तेनी
 सम्यक् प्रकारे श्रद्धा करीने गृहवास ठोनी देशने,
 दिक्षा लेइ जणी, घणा प्रकारना तपवने शरीरने
 सुकावी, जेवो धर्मध्यान माटे समय आव्यो तेठना-

मां विजद्वीनी पेठे वसमी उर्विति आ मोहनी
 धारु आवी त्यारे (जय लाग्यो के) अरे मरी गया
 अमे क्यां जइए ॥ १ ॥

॥ गाथा २ जीना बुटा शब्दोना अर्थ. ॥

एकेन=एकवडे

अपि=पण

महाव्रतेन=महाव्रतवमे

यतिनः=यतिने, साधूजीनुं

खंमेन=खंमन करवावमे

जग्नेन=जागवावमे

वा=अथवा

डुर्गत्यां=डुर्गतिमां

पततः=पमतो

सः=ते

अपि=पण

जगवान=जगवान

इष्टे=समर्थ थाय ठे

स्वयं=पोते

रहितुम=रहण करवाने

हत्वा=हणीने

तानि=ते

अखिलानि=बधा

डष्टमनसः=डष्ट मनवाला

वर्तामहे=वर्तिए ठीए.

ये=जे

वयं=अमे

तेषां=तेमनो

दंभपदं=शिहा

जविश्यति=थशे

कियत्=शी; केटली

जानाति=जाणे ठे

केवली=केवली जगवान

एकेनापि महाव्रतेन यतिनः खंमेन जग्ने-

न वा दुर्गत्यां पततो न सोऽपि जगवानीष्टे स्वयं
रक्षितुम्; हत्वा तान्यखिन्नानि दुष्टमनसो वर्ता-
महे ये वयं, तेषां दम्पदं प्रविष्यति कियज्जा-
नाति तत्केवली ॥ १ ॥

शब्दार्थः—एक पण महाव्रत खंतीत थवाथी
अथवा ज्ञागवाथी दूर्गतिनां परुता एवा यतिने ब-
चाववाने जगवान पोते पण समर्थ थता नथी तो
ते बधाने हणीने अमे दुष्ट मनवाला थया तेमनो
केटलो दंरु थशे ते केवली जगवान जाणे ॥ २ ॥

॥ गाय्या ३ जीना तुया शब्दना अर्थ ॥

कट्यां=केमयां
चोलपटं=चोलपटो
तनौ=शरीर उपर
सितपटं=धोली चादर
कत्वा=करीने
शिरोलुंचनं=मांथानो लोच
स्कंधे=खजे
कंबलिकां=कामलीने

रजोहरणकं=रजोहरण; उधो
निक्षिप्य=राखीने
कक्षांतरे=काखमां; बगलमां
बक्के=मोंढे
बस्त्रं=मुहपति
अथः=वली
विधाय=करीने; राखीने
ददतः=आपतो

श्री=मंगलकारी
 धर्मलाज=धर्मलाजरूप
 आशिषं=आशिष
 वेषामंवरिणः=वेषनो आढंबर
 राखनार
 स्वजीवन=पोतानी आजीकाना

कृते=माटे; अर्थे
 विश्वः=अमे जाणीए ठीए
 गतिं=गति
 न=नहीं
 आत्मनः=पोतानी

कट्यां चोलपटं तनौ सितपटं कृत्वा
 शिरो लुंचनं, स्कंधे कंबलिकां रजोहरणकं नि-
 क्षिप्य कक्षांतरे; वक्त्रे वस्त्रमथो विधाय ददतः
 श्रीधर्मलाजाशिषं, वेषामंवरिणः स्वजीवन कृते
 विद्मो गतिं नात्मनः ॥ ३ ॥

शब्दार्थः—कैमे चोलपटो, शरीरे धोलो उत्तर
 पटो (चादर) उढो, मांथे लोच करावी, खने का-
 मल मुकी, वगलमां ओघो तथा मोंडे मुहपति राखी,
 धर्मलाजनी कट्याणकारी आशिष देता, पोतानी
 आजिविका चलाववा माटे आवो वेषनो आमंवर

राखता, एवा अमारी शी गति थशे ! ते अमे जाणता
नथी ॥ ३ ॥

॥ गाथा ४ थीना ठुटा शब्दोना अर्थ ॥

जिह्वा=जिह्व, याचना.
पुस्तक=चोपडी; पोथी
वस्त्र=कपडुं
पात्र=पात्रुं
वसति=रहेवानुं स्थान
प्रावार=जंढवानुं वस्त्र
लुब्धा=(मेलववामां) लोत्री
यथा=जेम
नित्यं=रोज
भुग्धजन=जोला माणसने
प्रतारणकृते=ठगवा माटे
कष्टेन=कष्टवने
खिद्यामहे=खेद णामीए ठीए
आत्मारामतया=आत्मारामपणे

सकल मनोयोगनी निवृत्ति
तथा=तेमज
कृणं=पलवार
अपि=पण
प्रोज्य=त्याग करीने
त्रमाद=प्रमाद, आलस
द्विषं=द्वेषने
स्वार्थाय=आत्म साधन माटे
प्रयतामहे=अमेयत्न करीए ठीए
यदि=जो
तदा=त्यारे
सर्वार्थ सिद्धि=सर्व अर्थनीसिद्धि
जवेव=होय

जिह्वा पुस्तक वस्त्र पात्र वसति प्रावार-

लुब्धा यथा, नित्यं मुग्धजनप्रतारण कृते कष्टे-
न खिद्यामहे; आत्मारामतया तथा क्षणमपि
प्रोज्ज्य प्रमादद्विषं, स्वार्थाय प्रयतामहे यदि
तदा सर्वार्थं सिद्धिं र्जवेत् ॥ ४ ॥

शब्दार्थः—जिह्वा, पुस्तक, चोलपट, पात्रं,
रहेवानुं मकान अने उत्तरपट मेलववामां लोत्री एवा
अमे, जेम जोला माणसनुं ठगाववुं आय तेम नित्य
आचरण करतां कष्टवळे खेद पामीए ठीए (पण)
आत्मारामपणे क्षणमात्र पण प्रमाद रूपी वेरीनो
त्याग करीने आत्म साधन अर्थे जो अमे प्रयत्न कर्यो
होततो ते वखत अमारा सर्व अर्थनी सिद्धि यात
॥ ४ ॥

॥ गाथा ५ मीना बुटा शब्दोना अर्थ ॥

पाखंमानि=पाखंमो	ग्रंथा=ग्रंथो; पुस्तको.	अज्ञान=असमज
सहस्रशः=हजारो गमे	भृशं=घणा :	वशात्=वशयी
जगृहिरे=जृहण क-	पेठीरे=जणाया	तपांसि=तप
रायां	लोच=लोच	बहुधा=घणाप्रकारना

मुढैः=मुख (अमारा-
व्रमे)

चिरं=लांबा वखत
सुधी

तेपिरे=तपाया

कापि=कोई कोई
ठेकाणे

कथंचन=कोइ प्रकारे
अपि=पण; वली

गुरुजिः=गुरुन (व्रमे)
भूत्वा=थईने

मुदो=हरख

जेजिरे=पाम्या

कर्मक्लेश=कर्मरूप क्ले-
शनो

विनाश=नाश

संजव मुखानि=सं-
जवे तेशां काम विगेरे

अद्यापि=हजु सुधी

नो=नहीं

लेजिरे=प्राप्त थयां

पाखंमनि सहस्रशो जगृहिरे ग्रंथाचृशं
पेठिरे, लोनाज्ञानवशात्तपांसि बहुधा मुढैश्चिरं
तेपिरे; कापि कापि कथंचनापि गुरुजिर्भूत्वा
मुदोजेजिरे, कर्मक्लेशविनाश संजव मुखान्य-
द्यापि नो लेजिरे ॥ ५ ॥

शब्दार्थः—हजारो पाखंम गृहण करायां, घणा
ग्रंथो जणाया, लोना अने अज्ञानना वशथी घणा
प्रकारना तप लांबा वखत सुधी मुखरणे तपाया
कोई कोई ठेकाणे तो गुरु थई कोई कोई प्रकारे ह-
रखने पाम्या परंतु कर्मरूप क्लेशनो नाश जेनाथो
संजवे तेशां काम विगेरे हजु सुधी प्राप्त थयां नहि ५

॥ गाय ६ तीना वुटा शब्दना अर्थ ॥

।क=हुं

जा।व=यइश

नारकः=नारकी

अहं=हुं

किं=हुं

उत=अथवा

बहुजवी=बहु जव
करनारो

डरजव्यः=डरजवी

नजव्यः=अजव्य

किंवा=अथवा वली

अहं=हुं

कृष्णपद्मी=कृष्ण-
पद्मीन

किमु=अथवा तो

चरम=ठेला

गुणस्थानकः=गुण-

ठाणावालो

कर्मदोषात्=कर्म दो-
षयी

चरम गुणस्थानकः=

मिथ्यात्व गुणठा-
णावालो

वन्हिज्वाला=अग्निनी

जाल

इव=पेठे

शिक्षाव्रतं=शिक्षा व्रत

अपि=पण

विषवत्=जेर जेवा

खड्गधारा=तरवारनी

धार जेवा

तपस्या=तपस्या

स्वाध्यायः=सङ्काय-

ध्यान, जणवुं गणवुं

कर्णशूचि=कानमां

शूल

यम=जम

इव=पेठे

विषमः=वसमो, मु-

श्केल

संयमः=संजम; चारित्र

यद्=जे

विजाति=लागेठे

किं जावी नारकोऽहं किमुत बहुजवी डर-
जव्यो नजव्यः, किंवाहं कृष्णपद्मी किमु चरम-
गुणस्थानकः कर्मदोषात्; वन्हिज्वालेव शि-
क्षाव्रतमपि विषवत् खड्गधारा तपस्या, स्वा-

(५२)

ध्यायः कणशूची यम इव विषमः संयमो
यद्विजाति ॥ ६ ॥

शब्दार्थः—कर्म दोषथी शुं हुं ते नारकी थ-
इश, अथवा हुं शुं बहु जव करनारो थइश, दुरजवी
के अजव्य थइश, अथवा तो हुं शुं कृष्णपदीउं हुं
अथवा हुं शुं ठेला (मिथ्यात्व) गुणठाणावालो हुं
शिक्षाव्रत पण अग्निनी ज्वालानी पेठे ऊँर जेवां
(लागे ठे), तपस्या तरवारनी धार जेवी, सज्जाय
ध्यानतो कानमां शूज जेवुं, संजम तो जम जेवुं वसमुं
लागे ठे. (माटे हुं ते कइ जातीनो जीव हइश.) ६

॥ गाथा ७ मीना बुटा शब्दोना अर्थ ॥

वस्त्रं=वस्त्र, लुगमां	उपयं=खावानुं, आहार	शिष्यं=शिष्य
पात्रं=पात्र	शय्या=पाट विगेरे	च=अने
उपाश्रयं=अपाशरो	शय्या	शिक्षाम=जणतर
बहुविधं=बह्ना प्रकारना	पुस्तक=पुस्तक	अपि=पण
जैहं=जिहामां लावेहुं	उपकरणं=साधन	गृहीतः=अमे लइए
चतुर्धा=चार प्रकारनुं	(रुमाल विगेरे)	ठीए

(५३)

परकीयमेव=पारकुंज
सुतराम=अतिशय
आजन्म=दिक्षारूप
जन्मथी मांडीने
वृक्षा=घरमा, मोटा

वयं=अमे
यास्यामः=जइथुं,
पामीथुं
कथं=केवी रीते
ईदृशेन=आवा

तपसा=तपवने
तेषां=तेमनो
हहा=अरेरे
निष्क्रयम्=बदलो

वस्त्रं पात्र मुपाश्रयं बहुविधं जैदं च-
तुर्धौषधं, शय्या पुस्तक पुस्तकोपकरणं शि-
ष्यं च शिक्षामपि ॥ गृहीमः परकीयमेव सु-
तरामा जन्म वृक्षा वयं, यास्यामः कथमीदृशेन
तपसा तेषां हहा निष्क्रयम् ॥ ७ ॥

शब्दार्थः—घणा प्रकारनां वस्त्र पात्र अपाशरा
घणी जातनी ज्ञीक्षा, चार प्रकारनो ज्ञिक्षामां ला-
वेलो आहार (१ ज्ञदय २ ज्ञोज्य ३ लेह्य ४ चोष्य),
शय्या, पुस्तक, पुस्तकोनां उपकरण, शिष्य अने
शिक्षाना ग्रंथ पण (दिक्षारूप) जन्मथी मांकीने
अमे (आज) वृद्ध थया त्यां सुधी पारका लावीने
ज्ञोगवीए ठीए तो आवा प्रकारना तपवने तेमनो

(५४)

बदलो अरेरे शी रीते वालीशुं (एटले अमारीशी
गति यशे.) ॥ ७ ॥

॥ गाथा ८ मीना बुटा शब्दोना अर्थ. ॥

अन्तर=मनमां	मद्यप=मधुपान करनार	इदृशां=आवाउना
अंतःकरणमां	वर्णिक्=वाणीयो	बद्धः=बंधाएलो
मत्सरिणाम्=द्वेष	डवास=डष्टवासना	अहं=हुं
वाला	नाशात्मिनां=बहारथी	धुरि=पहेलां; आ-
बहिः=बहारथी	नाश करनारा	गलथी
शमवताम्=शांतिवाला	पाखण्ण=कपट	तावदेव=पहेलेथीज;
प्रवन्न=ठाना	व्रत=व्रत	एदलुंज नहीपण
पापात्मनाम्=पापी	धारिणाम्=धारण	चरितैः=चरित्रोवडे
आत्मावाला	करनारा	तत्र=तेथी
नद्यम्नः=नदीना	बकदृशाम्=बगलाना	मे=मारी
पाणी (थी)	जेवी नजरवाला	हहा=अरेरे
कृतशुद्धि=करी ठे	मिथ्यादृशाम्=मिथ्या	का=शी
शुद्धि जेमणे	दृष्टिवाला	गतिः=गति यशे

अन्तर्मत्सरिणां बहिः शमवतां प्रवन्न
पापात्मनां, नद्यम्नः कृतशुद्धि मद्यपवर्णि गड-
वासनाशात्मिनाम्; पाखण्णव्रतधारिणां बकदृ-

શાં મિથ્યાદૃશામીદૃશાં, વદ્ધોઽહં ધુરિ તાવદેવ
ચરિતૈસ્તન્મે હહા કા ગતિઃ ॥ ૬ ॥

શબ્દાર્થ:—અંતઃકરણમાં દેખવાલા, બહારથી
જાણવાલા, ઠાંનાં પાપ કરવાથી પાપાત્મા, નદીના
જલથી કરી ઠે શુદ્ધિ જેણે એવો મધ્યમાન કરનાર
વાણીયા જેવો, ડુષ્ટ વાસનાનો બહારથી નાશ કર-
નારા, બગલાના જેવી દૃષ્ટી રાખી કમટો વ્રતધારી થઈ
ફરતા મિથ્યાદૃષ્ટીરૂપ આવા પ્રકારના અમે ઠીણ
એટલું જ નહીં પણ (લેરાવ) આચરણમાં અગ્રેસર થઈ
હું બંધાણો છું, તે મારો અરેરે હે દેવ ! શો ગતિ
થશે ? ॥ ૬ ॥

॥ ગાથા ૯ મીના ત્રીજા શબ્દોના અર્થ ॥

યેષાં=જેમના
દર્શન=દર્શન
વન્દન=નમસ્કાર
પ્રણમન=પ્રણામ
સ્પર્શ=અનુભવ

પ્રશંસાદિના=પ્રશંસા
વિગેરેથી
મુચ્યન્તે=મુકાય છે
તમસા=અજ્ઞાનરૂપી
અંધકારવડે

નિશા=રાત્રી
ઇવ=પેઠે
સિતે=શુદ્ધ, અજવા-
લીયા
પદ્મે=પલ્લવાદીઆમાં

(५६)

प्रजाः=लोको
तत्कृणात्=तेज वखते
तादृहा=तेवा
अपि=पण
सन्ति=होय
के=कोइ
अपि=पण

मुनयः=मुनीउ
तेषां=तेमने
नमः=नमस्कार
कुर्महे=अमे करिये
ठिए
संविग्ना=संवेगी
वयम्=अमे

आत्मनिन्दनम्=पो-
तानी निंदाने
इदं=आ
कुर्मः=करीए ठीए
पुनः=वली
बोधये=बोधिबीज माटे

येषां दर्शन वन्दन प्रणमन स्पर्श प्रशं-
सादिना, मुच्यन्ते तपसा निशा इव सिते पद्मे
प्रजास्तत्कृणात्; तादृहा अपि सन्ति केऽपि
मुनयस्तेषां नमस्कुर्महे, संविग्ना वयमात्मनि-
न्दनमिदं कुर्मः पुनर्बोधये ॥ ९ ॥

शब्दार्थः—जेम अजवालीआ पखवामीयामां अं-
धाराथी रात्रीउ मुक्त थाय ठे तेम जेमना दर्शन,
नमस्कार, प्रणाम, स्पर्श तथा प्रशंसादिवरे लोको
तेज वखते अज्ञान अंधकारथी मुक्त थाय ठे तेवा
पण केटलाक मुनीउ ठे तेमने अमे नमस्कार करीए

ઢીણ, વલી અમે સંવેગી બોધી બીજને માટે આ આ-
ત્મનિંદા કરિયે ઢીણ ॥ ૯ ॥

॥ ગાથા ૧૦ મીના ટુટા શબ્દોના અર્થ ॥

રાગો=રાગ	ઝજતિ=થાય છે.	માં=મને
મે=મારો	ઢ્ઢાણં=પલકમાં	વાધતે=પીમા કરે છે
સ્ફુરતિ=ફુરે છે	અથો=વલી	કાપેય=માંકમા જેવાં
ઢ્ઢાણં=ઢ્ઢાણવાર; પલ-	મૈત્રી=મૈત્રી ઝાવના	અટકચાલાં
કમાં	સમાલિઙ્ગતિ=થાય છે	કૃપણા=નીચ
અથો=વલી	દૈન્યં=દીનતા; રંકપણું	અકૃપા=નિર્દય
વૈરાગ્યં=વૈરાગ્ય	પીમયતિ=પીમે છે	પરિવૃત્તૈ=ઘેરાણાં
ઝઙ્ઘમ્ઝતે=થઈ આવે	ઢ્ઢાણં=થોમી વારમાં	(કર્મો)
છે	અથો=વલી	કાર્યં=સર્યું
દ્વેષો=દ્વેષ; અદેહાઈ	હર્ષઃ=હર્ષ	હહા=અરેરે
માં=મને	અપિ=પણ	કર્મઝિઃ=કર્મોવમે

રાગો મે સ્ફુરતિ ઢ્ઢાણં ઢ્ઢાણ મથો વૈરાગ્ય
ઝુઙ્ઘમ્ઝતે, દ્વેષો માં ઝજતિ ઢ્ઢાણં ઢ્ઢાણ મથો
મૈત્રી સમાલિઙ્ગતિ; દૈન્યં પીમયતિ ઢ્ઢાણં ઢ્ઢાણ
મથો હર્ષોઽપિ માં વાધતે, કાપેય કૃપણાઽકૃપા

(૫૮)

પરિવૃત્તૈઃ કાર્યં હૃદ્ધા કર્મમિઃ ॥ ૧૦ ॥

શબ્દાર્થઃ—પલવારમાં તો મારો રાગ ફુરે છે, વલ્લી
ક્ષણવારમાં તો વૈરાગ્ય થઈ આવે છે, ક્ષણવારમાં તો
મને દેવ થઈ જાય છે વલ્લી થોમીવારમાં મને મૈત્રી-
જ્ઞાવે ઉપજે છે, ક્ષણવારમાં રંકપણું ડુઃખ વેઠે, ક્ષણ
વારમાં હરખ પણ મને પીમા કરે છે (ઉત્પન્ન થાય
છે.) તેથી માંકના જેવા અટકચાલાં, નીચ અને
નિર્દય, ઘેરાણલાં કર્મોવડે સર્યુ. ॥ ૧૦ ॥

શ્રી હેમચંદ્ર આચાર્ય કૃત

આત્મગર્હાસ્તવ.

॥ ગાંધ્યા ૧ લીના તુટા શબ્દના અર્થ ॥

ત્વચ્ચ=તમારા	ઈત=આયત્તી;અહીંથી	નાથ=હે નાથ !
મત=મતરૂપી	શમરસઃ=શાંતરસના	પરમાનંદ=ઉત્કૃષ્ટ
અમૃતપાનોઢા=અ-	સર્મયઃ=તરંગો	આનંદની
મૃતપાનથી ઉત્પન્ન	પરાણયંતિ=મમાદેહે	સંપદ=સંપત્તિ
થણલા	માં=મને	

ત્વન્મતામૃતપાનોઢા, ઇતઃ શમરસોર્મયઃ;
પરાણયંતિ માં નાથ, પરમાનંદ સંપદમ્ ॥ ૧ ॥

(५९)

शब्दार्थः—हे नाथ ! तमारा मतरुगी अमृत पानथकी उत्पन्न थता तरंगो ते अहींथी मने परमानंदनी संपत्ति पमामे ठे ॥ १ ॥

॥ गाथा ९ जीना बुझा शब्दोना अर्थ. ॥

इतः=अहींथी; आ	पामेला	आवेगः=बेचेनी
ठेकाणैथी	मूर्च्छयति=मूर्छा पमाडेठे	हत=हणाएली
च=बली	अलम्=अत्यंत	आशः=आशा
अनादिसंसार मूर्च्छि-	राग=राग; विषय	करवाणि=हुं करूं
तः=अनादि संसा-	उरग=साप	किम्=शुं
रनी वासनाएवृद्धि	विष=ऊर	

इतश्चानादि संसार, मूर्च्छितो मूर्च्छय
त्यलम्; रागो रग विषावेगो, हताशः करवाणि
किम् ॥ ९ ॥

शब्दार्थः—बली अहीं अनादि संसारनी वासनाए वृद्धि पामेला रागरुगी सर्वना विषनी बेचेनी मने अत्यंत मूर्छा पमामे ठे माटे आशाजंग थएलो हुं शुं करूं ? ॥ ९ ॥

॥ गाथा ३ जीना बुटा शब्दोना अर्थ ॥

राग=राग	कर्म=कर्म	अशक्तः=अशक्त
अहि=सर्प	वैशसम्=डष्ट, डःख-	अस्मि=हुं, हुं
गरल=गल; जेर	दायक	धिङ्=धिक्कार पम्नो
अत्रातः=मूर्छा पामेलो	तत्=ते	मे=मने
अकार्षि=कर्या	वक्तुम्=कहेवाने	प्रचन्न=गुप्त
यत्=जे	अपि=पण	पापिनः=पापी

रागाहि गरलाऽघ्रातो, ऽकार्षि यत्कर्मवैशसम्;
तद्वत्कु मप्यशक्तोस्मि, धिङ्मे प्रचन्न पापिनः॥

शब्दार्थः—रागरूपी सर्पना जेरथी मूर्छा पा-
मेला में जे डुष्ट कर्म कर्या ते कहेवाने पण हुं अस्-
मर्थ हुं, मने गुप्त पापीने धिक्कार पम्नो ॥ ३ ॥

॥ गाथा ४ जीना बुटा शब्दोना अर्थ ॥

क्षणं=क्षणमात्र; थो-	क्षमी=क्षमावान	कारितः=करायो
मीवारमां	मोहाद्यै=मोहादिण	कपि चापलम्=वानर-
सक्तः=बुद्ध; आसक्त	क्रीम्या=क्रीमाबमे	चेष्टा; बांदराना
मुक्तः=मुक्त; छुटो	इव=जेम	जेवी चपलता
क्रुद्धः=क्रोधी	अहं=हुं	

क्षणं सक्तः क्षणं मुक्तः, क्षणं क्रुद्धः क्षणं क्षमी,

(६१)

मोहाद्यैः क्रीमयेवाहं, कारितः कपि चापलम् ॥४॥

शब्दार्थः—कृण्वारमां आसक्त, कृण्वमां मुक्त,
कृण्वमां क्रोधी, कृण्वमां कृमावान, एम मोहादिए
क्रीमामां मारी पासे वानर चेष्टा करावी ॥ ४ ॥

॥ गाथा ५ मोना बुटा शब्दोना अर्थ ॥

प्राप्य=पामीने	वाक्=वाणी	नाथ=हे स्वामि !
अपि=पण	काय=शरीर	शिरसि-माथा उपर
तव=तारा	कर्मजैः=कर्मथीयएलां	ज्वालितः=बाळ्यो
संबोधिं=सम्यक् धर्मने	दुश्चेष्टितै दुष्कर्मोबमे	अनलः=अग्नि
मनो मन	मया=में	

प्राप्यापि तव संबोधिं, मनो वाक्काय कर्मजैः
दुश्चेष्टितैर्मया नाथ, शिरसि ज्वालितोऽनलः ॥५॥

शब्दार्थः—हे नाथ ! तारा सम्यक् धर्मने पामीने
पण मन, वचन अने कायाता व्यापारथी यएलां
दुष्कर्मोबमे में (मारा) मांथे अग्नि सलग्नाव्यो ॥५॥

॥ गाथा ६ ठीना बुटा शब्दोना अर्थ ॥

त्वयि=तमे	त्रातरि=रक्षक ठतां	यद=जे
अपि=पण	त्रातः=रक्षण करनार	मोहादि=मोह विगेरे

(६१)

लिम्बुचैः=चोरोवडे	हताशः=जेनी आशा	हतः=हणाएलो
रत्नत्रयं=त्रण रत्नने	नाश पाप्मी ठे	अस्मि=हूं लुं
मे=मारां	हा=अफ सोस	तत्=ते कारण माटे
हियत=हण कराय ठे		

त्वय्यपि त्रातरि त्रात, र्यन्मोहादि म-
लिम्बुचैः; रत्न त्रयं मे हियते, हताशोहा हतो-
स्मि तत् ॥ ६ ॥

शब्दार्थः—हे रक्षक ! तमे रक्षण करनाश
वतां मोहादिक चोरोए मारां ज्ञान दर्शन चारित्र
रूप रत्न त्रण चोर्यां ठे. अफसोस ! ते कारण माटे
हूं निराश थएलो अने हणायेलो लुं ॥ ६ ॥

॥ गाथा ७ मीना छुटा शब्दना अर्थ ॥

त्रांतः=जम्यो	एकः=एक	अंग्रौ=चरण कमलमां
तीर्थानि=तीर्थो	तेषु=तेमने विषे	विलग्नः=लीन
दृष्टः=जोयो	तारकः=तारनार	अस्मि=हूं लुं
त्वं=तने	तत्=ते माटे	नाथ=हे नाथ !
मया=में	तव=तमारा	तारय=तारो

त्रांतस्तीर्थानि दृष्टस्त्वं, मयैकस्तेषु तारकः;

